

A meghallgató tisztviselő zárójelentése ⁽¹⁾**COMP/38.589 – Hőstabilizátorok-ügy**

(2010/C 307/04)

A szóban forgó versenyjogi ügy tárgya a PVC-termékek gyártásához használt hőstabilizátorok két típusának – önstabilizátorok és ESBO-észterek – gyártói közötti kartellmegállapodás.

A határozattervezettel kapcsolatban az alábbi észrevételek merültek fel:

Kifogásközlés

A bizottsági vizsgálat 2002 novemberében indult egy mentességi kérelem alapján. A Bizottság helyszíni vizsgálatokat végzett. A mentességet kérő mellett négyen kértek engedékenységet ebben az ügyben.

A Bizottság 2009. március 18-án kifogásközlést küldött 15 vállalkozásnak, illetve vállalkozáscsoportnak (a továbbiakban: a felek) ⁽²⁾.

A kifogásközlésben a Bizottság arra az előzetes következtetésre jutott, hogy a felek részt vettek az EK-Szerződés 81. cikke (1) bekezdésének és az EGT-megállapodás 53. cikke (1) bekezdésének egységes és folytatólagos megsértésében: az önstabilizátorok esetében 13 éven keresztül, 1987 és 2000 között, az ESBO-észterek esetében 9 éven keresztül, 1991 és 2000 között.

A kifogásközlés megválaszolásának határideje

A feleknek a kifogásközlés megválaszolására eredetileg 2009. május 14-ig biztosítottak időt. Tizenhárman meghosszabbítás iránti, indokolt kérelmet nyújtottak be, az ő esetükben meghosszabbítottam a határidőt. Három fél újabb indoklással együtt további hosszabbítást kért, amelyet engedélyeztem. Egy kivételével valamennyi fél időben válaszolt.

Iratbetekintés

A feleknek CD-ROM-on keresztül biztosítottak iratbetekintést. A felek a szóbeli és írásbeli engedékenységi nyilatkozatokba is betekintheztek a Bizottság hivatali helyiségeiben.

A Baerlocher további iratbetekintést kért. Válaszomban részben helyt adtam a kérelemnek, és egyes szóbeli nyilatkozatokhoz további hozzáférést biztosítottam. A Baerlocher ezáltal a dokumentumok különböző verziói közötti esetleges ellentmondásokat kívánta ellenőrizni. A kérelem másik részét visszautasítottam azzal az indoklással, hogy a szóban forgó dokumentumok ügyvédi titok, majd a Bíróság ítéletének tárgyát képezték. A felek közül többen is kértek betekintést a többiek válaszaiba az eljárás különböző szakaszaiban. Ezeket a kérelmeket az iratbetekintésről szóló közleményre és a vonatkozó ítélkezési gyakorlatra ⁽³⁾ hivatkozva elutasítottam.

Szóbeli meghallgatás

2009 júniusában szóbeli meghallgatásra került sor, amelyen egy kivételével valamennyi fél megjelent.

⁽¹⁾ Az egyes versenyjogi eljárásokban a meghallgatási tisztviselők megbízásáról szóló, 2001. május 23-i 2001/462/EK, ESZAK bizottsági határozat (HL L 162., 2001.6.19., 21. o.) 15. és 16. cikke alapján.

⁽²⁾ i. Akzo Nobel Chemicals GmbH, Akzo Nobel Chemicals BV, Akzo Nobel Chemicals International BV és anyavállalatuk, az Akzo Nobel N.V. (a továbbiakban: Akzo); ii. Ackros Chemicals Ltd. (a továbbiakban: Ackros); iii. Elementis plc, Elementis Holdings Ltd., Elementis UK Ltd., Elementis Services Ltd. (a továbbiakban: Elementis); iv. Elf Aquitaine SA (a továbbiakban: Elf); v. CECA SA és anyavállalata, az Arkema France SA (a továbbiakban: Arkema); vi. Baerlocher GmbH, Baerlocher Italia SpA, Baerlocher UK Ltd. és anyavállalatuk, az MRF Michael Rosenthal GmbH (a továbbiakban: Baerlocher); vii. GEA Group AG (a továbbiakban: GEA); viii. Chemson GmbH és Chemson Polymer-Additive AG (a továbbiakban: Chemson); ix. Aachener Chemische Werke Gesellschaft für glastechnische Produkte und Verfahren mbH (a továbbiakban: ACW); x. Addichem SA (a továbbiakban: Addichem); xi. Chemtura Vinyl Additives GmbH és anyavállalata, a Chemtura Corporation (a továbbiakban: Chemtura); xii. Ciba Lampertheim GmbH és anyavállalata, a Ciba Holding AG (a továbbiakban: Ciba); xiii. Faci SpA (a továbbiakban: Faci); xiv. Reagens SpA (a továbbiakban: Reagens); valamint xv. AC Treuhand AG (a továbbiakban: AC Treuhand).

⁽³⁾ Vö. például a C-204/00. sz. *Aalborg Portland A/S* ügy (EBHT 2004., I-123. o.) 70. pontjával: „nincs olyan általános vagy elvont elv, amely szerint egy félnek minden esetben lehetőséget kell biztosítani a mások esetében figyelembe vett dokumentumok másolataihoz való hozzáférésre.”

A felek által a védelemhez való joggal kapcsolatban jelzett főbb problémák

A felek szóban és írásban egyaránt számos panaszt tettek a védelemhez való joggal kapcsolatban. Panaszaik többnyire a következőkre vonatkoztak: a tájékoztatási kötelezettség megsértése, az eljárás hosszadalmissága, valamint az átfogó vizsgálat lefolytatásának elmulasztása.

A címzetteknek az ellenük folyó vizsgálatról történő tájékoztatáshoz való joga

Az AC Treuhand, az Elementis, a Chemson, a GEA és a Faci amiatt tett panaszt, hogy sérült a védelemhez való joguk, mivel nem tájékoztatták őket kellő időben az ellenük folyó vizsgálatról. Ezt követően az AC Treuhand és az Elementis azt kérte a Bizottságtól, hogy zárja le az ellenük folyó eljárást, míg a Chemson és a GEA a ChemTrade Roth vizsgálatát indítványozta. A Faci nem nyújtott be konkrét kérést.

i. AC Treuhand

Az AC Treuhandot első ízben 2009 februárjában tájékoztatták arról, hogy a *hőstabilizátorok*-ügyben kiadandó kifogásközlés lehetséges címzettje, azaz másfél évvel az első információkérés után és hat hónappal az Elsőfokú Bíróság precedensteremtő ítélete után, mely szerint a Bizottságnak a szerves peroxidok ügyben ⁽¹⁾ tájékoztatási kötelezettsége van az AC Treuhanddal szemben. Annak ellenére történt így, hogy az AC Treuhand az Elsőfokú Bíróság ítélete előtt és után több alkalommal is kérte a Versenypolitikai Főigazgatóságot, hogy tisztázza az AC Treuhand eljárásban betöltött szerepét.

Az Elsőfokú Bíróság véleménye alapján a Bizottságnak már az első információkéréskor, 2007 októberében tájékoztatnia kellett volna az AC Treuhandot helyzetéről. Az a tény, hogy a bíróság csak 2008 júliusában rögzítette ezt a kötelezettséget, lényegtelen, mivel a kötelezettség már az ítélethozatal előtt is létezett. Ezenfelül, mivel a *szerves peroxidok* ügyben a kifogásközlést már 2003 márciusában megküldték az AC Treuhandnak, a Versenypolitikai Főigazgatóságnak az első információkérés kibocsátásakor tudnia kellett volna, hogy a tanácsadó cég milyen szerepet tölt be az ügyben. Tehát szabálytalanság történt.

Nem szükséges eldönteni, hogy a tájékoztatási kötelezettséget ennél korábban kellett volna-e teljesíteni ⁽²⁾, mivel az AC Treuhand nem bizonyította, hogy a megkésett tájékoztatás a szóban forgó eljárás során valóban sértette volna védelemhez való jogát.

A bíróság szerint azonban a pusztán tény, hogy a jogi személyt nem tájékoztatták időben, önmagában nem vezethet a megtámadott határozat megsemmisítéséhez. Ehelyett meg kell állapítani, hogy a Bizottság által elkövetett szabálytalanság ténylegesen sérthette-e a vállalkozás védelemhez való jogát a szóban forgó eljárásban ⁽³⁾.

Az AC Treuhand három érvet hozott fel ebben a tekintetben: először is utalt arra, hogy az egyik munkavállaló-tanú 2002. augusztus 31-én nyugdíjba ment. Másodszor utalt arra, hogy az említett egyén emlékezetében elhalványultak a tények. Harmadszor hangsúlyozta, hogy a svájci jog alapján a vállalkozás csak 10 évig köteles megőrizni a dokumentumokat (*Aufbewahrungspflicht*), ez az időszak pedig lejárt. Az első érv cáfolható, mivel a munkavállaló még az előtt nyugdíjba ment, hogy a Bizottság megkapta a Chemtura mentességi kérelmét. Az érintett személy akkor is nyugdíjba ment volna, ha a Bizottság értesítette volna a vizsgálatról az AC Treuhandot. A második és a harmadik érv némileg elvont és pontatlan, mivel az AC Treuhand nem nevezte meg konkrétan a védekezéséhez szükséges tájékoztatás vagy részletek jellegét és hatókörét, amelyekre a munkavállaló emlékezhetett, vagy amelyeket megszerkezhetett volna az AC Treuhand irattárából. Ebben az összefüggésben arra is figyelemmel kell lenni, hogy a szerves peroxidok ügyben 2003-ban küldött kifogásközlést követően az AC Treuhand tudatában volt, illetve logikusan tudatában kellett volna lennie annak, hogy bizottsági ellenőrzés tárgyát képezi. Ennélfogva úgy ítélem meg, hogy az AC Treuhand védelemhez való joga nem sérült.

⁽¹⁾ A T-99/04. sz. AC Treuhand kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 56. pontja. Vö. az EJEE 6. cikkének (3) bekezdésével és az EJEB 13972/88. sz. Imbrioscia kontra Svájc ügyben 1993. november 24-én hozott ítéletének 36. pontjával.

⁽²⁾ Az AC Treuhand szerint a Bizottságnak már az engedékenység iránti kérelmek értékelésekor, azaz megközelítőleg 2003 közepén tájékoztatnia kellett volna őt.

⁽³⁾ A T-99/04. sz. AC Treuhand kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 58. pontja. Lásd a C-204/00 P., a C-205-00 P., a C-211/00 P., C-213/00 P., C-217/00 P. és a C-219/00 P. sz. Aalborg Portland és mások kontra Bizottság egyesített ügyeket (EBHT 2004., I-123. o.) és a C-105/04 P. sz. Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyet (EBHT 2006., I-8725. o.).

ii. Elementis

A Bizottság a 2008 májusában küldött első információkérésben tájékoztatta az Elementist a vádakról. Nem szükséges eldönteni, hogy az Elementist korábban tájékoztatni kellett volna-e, mivel a vállalkozás által a védelemhez való jog sérülését alátámasztó érvek nem tesznek eleget az erre vonatkozó követelményeknek. Az Elementis megjegyezte, hogy az egyik tanú 2008. január 24-én elhunyt. Azzal érvelt továbbá, hogy lehetetlennek bizonyult több, a kifogásközlésben megnevezett vagy egyéb módon fontosnak ítélt tanú felkutatása és a velük való kapcsolatfelvétel. Végezetül fenntartotta, hogy nehéznek bizonyult a dokumentált adatok felkutatása, és hogy a tanúk emlékezete halványult.

Különös az Elementis azon állítása, hogy számos tanúval nem tudott kapcsolatba lépni, mivel az általa felsorolt tanúk közül legalább kettő másik félnek tanúvallomást tett az ügyvel kapcsolatban. Ezenfelül az Elementis csak általánosságban ismertette a kérdéseket, amelyekkel kapcsolatban a tanúknak további információkat kellett volna adniuk. Teljességgel nyitott azonban, hogy vallomásuk hogyan segítette volna az Elementist az állítólagos jogsértéssel szembeni, az igazságszolgáltatás által elvárt védekezésében.

iii. Faci

A Bizottság a Facit is kellően tájékoztatta helyzetéről a 2007 októberében küldött első információkérésben. A Faci azt állította, hogy ha 2003-ban, de legalábbis 2007 előtt tájékoztatták volna, akkor megfontolhatta volna engedékenység iránti kérelem benyújtását. Miután az érintettek elhagyták a vállalkozást, ezt később nem tehetette meg.

A Faci beadványa sem a tájékoztatási kötelezettség megsértését, sem a védelemhez való jog megsértését nem támasztotta alá, ezért elutasítjuk.

Vizsgálati kötelezettség

A GEA és a Chemson fenntartotta, hogy a Bizottságnak kötelessége lett volna – és most is az – megvizsgálni a ChemTrade Rothot is. A kifogásközlésre adott válaszukban mindketten megemlékeztek a helyzetükről való tájékoztatás mellett azt a kötelezettséget is, hogy a Bizottságnak átfogó vizsgálatot kell végeznie.

A GEA és a Chemson az állítólagos jogsértés időtartama alatt beszüntette az érintett tevékenységeket. A GEA 2000 májusában eladta az ESBO-üzletágot. Ezenfelül eladta az állítólagos tevékenységekben közvetlenül érintett üzletág korábbi anyavállalatait (a Dynamit Nobel AG-t és a Chemetall GmbH-t). A Chemson – vezetői kivásárlás révén – 2002-ben eladta az ESBO-üzletághoz kapcsolódó valamennyi eszközt és dokumentumait a ChemTrade Rothnak. A Chemson állítása szerint azóta az ESBO-üzletágot érintően nem volt hozzáférése az írásos bizonyítékokhoz, sem kapcsolata a tanúkkal. A Bizottság tájékoztatási kötelezettségét illetően meg kell jegyezni, hogy időben tájékoztatta a Chemsont a 2007. októberi információkérés, a GEA-t pedig a 2008. júliusi információkérés révén az állítólagos vádakról. A Chemson azonban az ügy egyik sajátosságára hívta fel a figyelmet. Azzal érvelt, hogy nem zárható ki, sőt valószínűsíthető, hogy ha a Chemson nem vezetői kivásárlás, hanem részvényügylet útján értékesítette volna az ESBO-üzletágot, akkor a Bizottság vizsgálatát kiterjesztette volna a ChemTrade Rothra is.

A megszilárdult ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottságnak kell eldöntenie, hogy egy adott információ szükséges-e a versenyszabályok megsértésének megállapításához⁽¹⁾. A szóban forgó ügyben nem tűnik feltétlenül szükségesnek a ChemTrade Roth vizsgálata ahhoz, hogy a kartell létezésének bizonyításához elegendő terhelő bizonyítékot szerezzünk.

Felmentő bizonyítékok tekintetében azonban nem ilyen egyértelmű a helyzet. Érvelhetnénk egyrészt azzal, hogy a kifogásközlés címzettjeinek elsődleges kötelessége a felmentő bizonyítékok szolgáltatása, és sem a GEA, sem a Chemson nem utalt arra, hogy milyen hasznos bizonyítékkal járna a ChemTrade Roth vizsgálata. Ezenfelül a címzettek az átadási megállapodásokba olyan rendelkezéseket foglalhatnak, amelyek biztosítják, hogy továbbra is hozzáférjenek az információkhoz, illetve hogy belsőleg áthárítsák a kartell-megállapodások miatt kiszabott bírságok kifizetésének felelősségét. Másrészt igaz az, hogy a Bizottságnak tárgyilagos vizsgálatot kell végeznie, amelynek ki kellett volna terjednie a ChemTrade Rothra. Végezetül, a Chemson és a GEA helyzete talán jobb lett volna akkor, ha a vizsgálatot nem függesztik fel 2003-ban, vagy ha a Bizottság korábban tájékoztatta volna a címzetteket a vizsgálatról.

⁽¹⁾ A C-94/00. sz. Roquette Frères kontra Bizottság ügy (EBHT 2002., I-9011. o.) 78. pontja.

A szóbeli meghallgatás után azonban nem tűnt ígéretesnek az információkérés küldése a ChemTrade Rothnak, sem a náluk végzendő hajnali rajtaütés, mivel ezen intézkedések várhatóan nem orvosolták volna a korábbi mulasztást, ugyanis nagyon valószínű, hogy a vonatkozó dokumentumok (ha léteztek valaha) már nincsenek a birtokukban. Ezenfelül az eladott üzletág korábbi képviselőit csak beleegyezésükkel hallgathatták volna meg.

A dokumentumokhoz való hozzáférés már 2002-ben, azaz az ügy megindítása előtt megszűnt. A ChemTrade Rothra irányuló bármilyen vizsgálat tehát csak a korábbi képviselő emlékezetében elhalványult adatok visszaszerzését jelentette volna (amelyeket egyébként egy erre vonatkozó szerződésbeli rendelkezéssel meg lehetett volna menteni).

Ezen körülmények között véleményem szerint a Bizottságnak nem kötelessége a Chemson és a GEA kérésének eleget téve megvizsgálni a ChemTrade Rothot, és semmiképpen nem áll fenn a védelemhez való jog megsértése sem.

Az eljárás időtartama

A 15 félből 9 ⁽¹⁾ tett panaszt amiatt, hogy az eljárás időtartamából következően sérült a védelemhez való joguk. Az előzetes vizsgálat valóban több mint hat évig tartott. Önmagában nézve ez valóban túl hosszúnak tűnhet.

A bíróságok úgy ítélték meg, hogy közigazgatási eljárás esetén ésszerű időn belül kell cselekedni ⁽²⁾. Ez az elv teljes mértékben alkalmazandó a vizsgálatra ⁽³⁾ is.

Ezen időszak alatt azonban az ügyet több mint négy évre felfüggesztették az Akzo/Ackros-eljárás miatt. Az Ackrosnál végzett vizsgálat során a vállalkozás képviselői azt állították, hogy egyes dokumentumok ügyvédi titok hatálya alá tartoznak. 2003 áprilisában az Akzo és az Ackros bírósági eljárást indítottak ügyvédi titokkal védett dokumentumaik védelmére. A Bizottság a bírósági eljárás időtartamára felfüggesztette a vizsgálatot. Négy évvel később, 2007 szeptemberében az Elsőfokú Bíróság elutasította a felperesek keresetét azon az alapon, hogy az részben elfogadhatatlan, részben megalapozatlan ⁽⁴⁾.

A Versenypolitikai Főigazgatóságnak meg kellett várnia az Elsőfokú Bíróság ítéletét ahhoz, hogy meg tudja ítélni az engedékenység iránti kérelmek hozzáadott értékét ⁽⁵⁾. Ez az értékelés attól függött, hogy melyik bizonyíték használható vizsgálati dokumentumként. Az ilyen dokumentumok valóban fontos bizonyítékok, ezeken alapul a kifogásközlés és a határozat is.

Ebből következően az eljárás nem vett igénybe indokolatlanul hosszú időt. A kilenc fél védelemhez való jogát nem sértették meg.

A határozattervezet

A Bizottság a határozattervezetben lényegében fenntartja kifogásait, de a kifogásközléshez képest vannak eltérések.

— A Bizottság ejti az Akzo Nobel Chemicals International BV és az Addichem SA elleni kifogásokat.

— A Bizottság – elismerve, hogy az Arkema 1996. április 1. és 1997. szeptember 8. között nem vett részt az ónstabilizátorokra vonatkozó kartellben – felelősnek tartja az Arkemát az első időszakban (1994. március 16–1996. március 31.) történő részvételért, tekintve, hogy a vállalkozás újra csatlakozott a kartellhoz (1997. szeptember 9–2000. március 21.) Mérlegelési jogköre alapján azonban a Bizottság nem szab ki bírságot az Arkemára az első időszakban történő részvételért. A Bizottság fenntartja, hogy az ónstabilizátorokra és az ESBO-észterekre vonatkozó megállapodásokat két külön jogsértésnek minősíti.

⁽¹⁾ AC Treuhand, ACW, Akzo-leányvállalatok, Arkema, Baerlocher, Chemson, Elementis, GEA, Reagens.

⁽²⁾ A C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-250/99. P.–C-252/99. P. és C-254/99. P. sz. Limburgse Vinyl Maatschappij és mások kontra Bizottság egyesített ügyek (EBHT 2000., I-8375. o.) 179. pontja; lásd még a C-167/04. P. sz., JCB Service kontra Bizottság ügy (EBHT 2006., I-8935. o.) 60. pontját.

⁽³⁾ A C-113/04. P. sz., Technische Unie BV kontra Bizottság ügy (EBHT 2006., I-8831. o.) 54ff. pontját.

⁽⁴⁾ T-112/05. sz. Akzo Nobel és mások kontra Bizottság ügy (EBHT 2007. II-5049. o.).

⁽⁵⁾ A 2002. évi engedékenységi közlemény 26. pontja.

- A Bizottság azt a következtetést vonja le, hogy nem tartható felelősnek az eljárási szabálytalanságokért, különösképpen pedig azért, hogy nem tájékoztatta a kifogásközlés lehetséges címzettjeit arról, hogy vizsgálatot indított, majd felfüggesztette azt. Az AC Treuhand esetében a Bizottság úgy véli, hogy az ügy konkrét körülményeit tekintve az AC Treuhand feltételezhette volna, hogy vizsgálat tárgyát képezi. A Bizottság úgy véli, kellő gonddal és ésszerűen cselekedett az eljárás folyamán.
- Az Arkemára kiszabott bírság megállapításánál a Bizottság – a kifogásközlésben említett kettő helyett három korábbi határozat alapján – figyelembe veszi a visszaesést. A Bizottság 2009. október 20-án tényállást közlő levélben tájékoztatta az Arkemát a kifogásközlésben fennálló hiányosságról, és lehetőséget biztosított számára, hogy ezzel kapcsolatban észrevételeket tegyen.
- A Bizottság úgy véli, hogy az eljárás jelentős időt vett igénybe, ezért indokoltnak tartja a bírság csökkentését. Az Akrosra és az Akzo-csoport vállalkozásaira azonban nem érvényes a csökkentés, mivel az ügyvédi titokkal összefüggésben az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott, megsemmisítés iránti keresetük okozta a szóban forgó ügyben elszenvedett késést.

Véleményem szerint a határozattervezet csak azokat a kifogásokat érinti, amelyekre vonatkozóan a feleknek lehetőségük nyílt saját álláspontjuk ismertetésére.

Következtetés

A fenti következtetésekre tekintettel úgy vélem, hogy az ügyvel kapcsolatos eljárás során valamennyi fél meghallgatáshoz való jogát tiszteletben tartották.

Brüsszel, 2009. november 5.

Michael ALBERS
